

СТРАДАЊЕ СРБА У КУПРЕСУ 1992. ГОДИНЕ

Купрес је градић у југозападном дијелу Босне и Херцеговине. У општини Купрес налази се Купрешка висораван на 1.200 метара надморске висине и обухвата више од 550 km². Купрешка висораван има важан геостратешки положај у БиХ јер кроз њу пролази један од три пута који повезују средњу Босну и Херцеговину. Срби су на том подручју вијековима чинили већину.

Општина Купрес се налази у централном/западном дјелу Босне и Херцеговине. Граничи се са општинама: Ливно, Дувно, Прозор, Горњи Вакуф, Бугојно, Доњи Вакуф, Шипово и Гламоч.

Након потписивања Дејтонског мировног споразума општина је подијељена на два дијела, дио који се налази у Федерацији Босне и Херцеговине и дио који се налази у Републици Српској. Прије подјеле укупна површина општине Купрес је износила 617 km². Општина је била састављена од четири мјесне заједнице: МЗ Благај, МЗ Купрес, МЗ Равно и МЗ Вуковско у којима су се налазила насеља: Бајрамовци, Бегово Село, Били Поток, Благај, Ботун, Брда, Бућовача, Доње Равно, Доње Вуковско, Доњи Малован, Горавци, Горње Равно, Горње Вуковско, Горњи Малован, Кудиљи, Кукавице, Купрес, Куте, Млакве, Мрђановци, Мрђебаре, Мушић, Ново Село, Оџак, Олово, Османлије, Отиновци, Растичево, Рилић, Стражбеница, Сухова, Шеменовци, Врила, Занаглина, Злосела и Звирњача. Након подјеле општине већина насеља је припала дијелу који се налази у Федерацији Босне и Херцеговине, док су насеља Ново Село, Шеменовци и дио насеља Мрђановци издвојени у нову општину која се налази у Републици Српској.

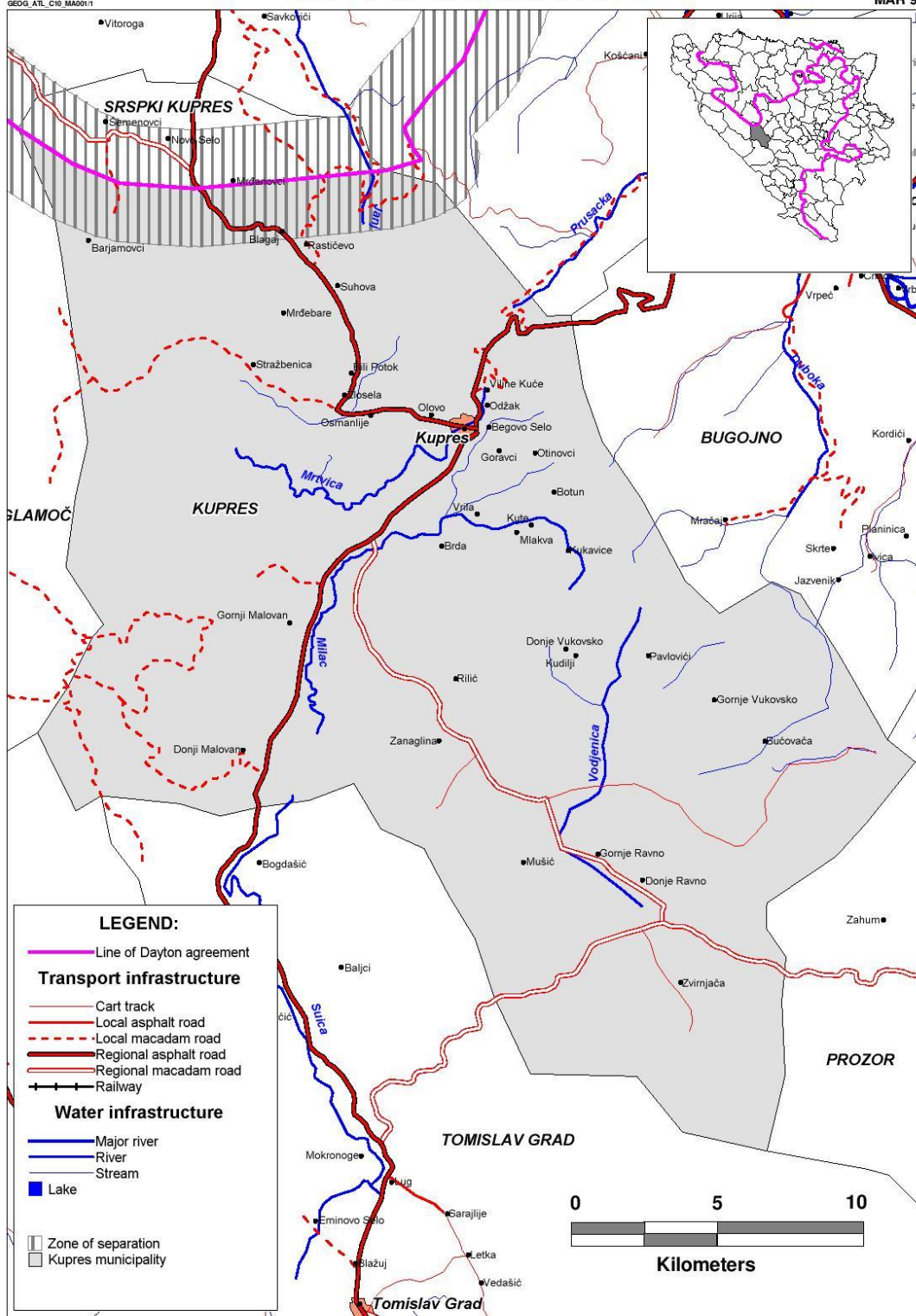

Географски положај општине Купрес

UTM GRID / WGS 84 DATUM
GEOG_ATL_C10_MA0011

KUPRES MUNICIPALITY

MAR 99

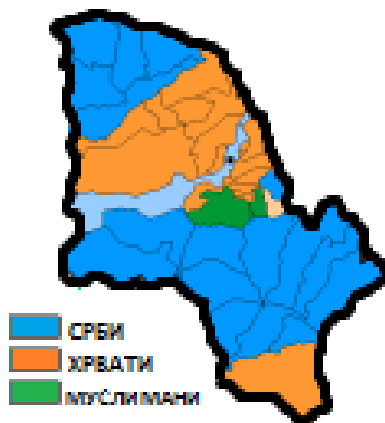
IMG

© International Management Group

This map is not to be taken as necessarily representing
IMG views on boundaries or political status

Карта општине Купрес

Према резултатима пописа из 1991. године у Купресу је живјело укупно 9.618 становника, националну структуру становништва су чинили: Срби 4.864 (50,57%), Хрвати 3.813 (39,64%), муслимани 802 (8,33%), остали и непознато 72 (0,74%) и Југословени 67 (0,74%). Срби су чинили већину у 18 насеља, Хрвати у 16 насеља и муслимани у два насеља. Према резултатима пописа из 2013. године у Купресу¹ живи укупно 5.057 становника, националну структуру становништва чине: Хрвати 4.474 (88,47%), Срби 318 (6,29%), Бошњаци 255 (5,04%), остали и непознато 10 (0,20%).

Резултати пописа становништва 1991. године

ЗЛОЧИН У ДОЊЕМ МАЛОВАНУ 3. АПРИЛА 1992. ГОДИНЕ

Већ почетком прољећа 1992. године у Босни и Херцеговини започели су напади хрватских и муслиманских снага на насеља у којима су живјели Срби. Један од таквих напада био је и напад на већинско српско село Доњи Малован у општини Купрес. Током и после овог напада убијани су и заробљавани српски цивили, а имовина је пљачкана и уништавана.

Овај напад на околину Купреса 3. априла 1992. године је изведен у вријеме када је БиХ била још саставни дио СФРЈ. Важна напомена је и то да почетком априла 1992. године није било војника ЈНА на подручју Купреса, а имајући у виду да ВРС још није била формирана, Срби Купреса нису имали могућност организоване одбране. Због тога је уследио егзодус Срба, не само из Купреса, већ и са знатно ширег подручја, поготово из сусједних општина, Ливна и Дувна.

¹ Подаци се односе на општину Купрес која се налази у Федерацији Босне и Херцеговине.

Географски положај и састав становништва

Доњи Малован је насељено мјесто у општини Купрес које граничи са општинама Гламоч, Ливно и Дувно.

Укупна површина насеља износи 38,92 km². Према попису становништва из 1991. године у Доњем Маловану је живјело 396 становника, националну структуру становништва су чинили: Срби 395 (99,75%), остали и непознато један (0,25%). Из презентованих података евидентно је да је Доњи Малован било стопостотно српско село.

Према попису становништва из 2013. године у Доњем Маловану живи 55 становника, националну структуру становништва чине: Срби 54 (98,2%) и Хрвати један (1,8%). Када се анализира број становника који данас живи у Доњем Маловану, а поготово имајући у виду да се ради о претежно старијим лицима, с правом се може констатовати да је ово српско село угашено.

Географски положај Доњег Малована

Опис догађаја

Напад на Доњи Малован извршен је 3. априла 1992. године око шест часова, од стране ХОС-а, ЗНГ и других формација из Дувна, Ливна, Лиштице, Посушја, Бугојна, Горњег Вакуфа, Прозора и других мјеста из Републике Хрватске. Истовремено, извршен је оружани напад и на друга села у општини Купрес у којима су претежно живјели становници српске националности, као што су Благај, Занаглина, Равно, Вуковско, Рилићи, Купрес и Бегово Село. Формацијама које су учествовале у нападу прикључили су се и житељи општине Купрес хрватске и муслиманске националности. Изненађени оваквим нападом, Срби у нападнутим селима и засеоцима пружили су спонтани и недовољно организовани отпор. Приликом артиљеријског и пјешадијског напада убијани су цивили, куће и пратећи објекти су уништени или спаљени, а нису били поштеђени ни вјерски објекти. Бројни заробљени цивили, међу којима и жене, дјеца и старци, одведени су у логоре гдје су претрпјели разне облике тортуре.²

Лешеви 11 мјештана Доњег Малована пронађени су 12. априла 1992. године у близини православне цркве у Доњем Маловану од стране српских бораца. Лешеви су били дјеломично закопани и прекривени најлоном. Утврђено је да су сви они страдали приликом оружаног напада на Доњи Малован. Чак девет страдалих било је из породице Дувњак. Сва тијела превезена су у Дом здравља у Купресу 13. априла 1992. године гдје су идентификовани од стране родбине и пријатеља, а о свему овоме снимљен је видео материјал од стране војних органа Книнског корпуса.³ Том приликом убијени су: Владо Дувњак, Даринка Дувњак, Душан Дувњак, Маринко Дувњак, Милан Дувњак, Милош Дувњак, Митар (Д.) Дувњак, Митар (М.) Дувњак, Светозар Дувњак, Нико Канлић и Живко Максимовић.

² Кривична пријава, СЈБ Купрес, број: КУ-11/93 од 23.03.1993. године.

³ Кривична пријава, СЈБ Купрес, број: 28-03-230-КУ-57/92 од 03.12.1992. године.

Посмртни остац 11 српских жртава убијених у Доњем Маловану

Према изјавама очевидаца, мјештани Доњег Малована су пробуђени изненадним нападом на село и у страху су се одлучили на бјекство у три теретна возила у којима су махом били жене, дјеца и старци и којима су се упутили у правцу шуме изван села. Међутим, тада је на њих отворена ватра те су три лица рањена, а једанаест их је убијено. Дувњак Митар био је тешко рањен када су му пришла два војника у ХОС-овим униформама и убили га са хицима из аутоматског оружја, док су друге рањене, заједно са осталим преживјелим, заробили и одвели у логоре у Дувно и Ливно, а неки од њих касније у логор „Лора“ у Сплиту, гдје су физички и психички злостављани.⁴

О нападу на Доњи Малован свједочио је и Марко Канлић. Он је рекао да су 3. априла 1992. године у јутарњим часовима, док су још сви спавали, почеле падати гранате. Неки од мјештана су одмах кренули бјекати у шуму, а остали су се скрили у подруме својих кућа због граната. Након тога су тенкови ушли у село и почели гађати куће. Народ који је успио доћи до шуме побјегао је у Гламоч, а сви који су остали у кућама су заробљени. Када су дошли пред његову кућу, свједок је са женом и два малољетна сина био скривен у гаражи. Чим су ушли у гаражу почели су да их туку пушкама и ногама и онда су их избацили пред гаражу. Свједокова супруга је почела запомагати те су је срушили и почели газити ногама. Све заробљене су потрпали у возила, заједно са стварима које су износили из кућа. Било је ту и дјеце од годину дана и људи од 90 година. Свједок даље наводи да је то јутро одмах убијено 11 мјештана овог села.⁵

⁴ Изјава Дувњак Стане, СЈБ Купрес, од 03.12.1992. године; Изјава Дувњак Анђелка, СЈБ Купрес, од 03.12.1992. године; Изјава Дувњак Руже, СЈБ Купрес, од 03.12.1992. године; Изјава Дувњак Зоре, СЈБ Купрес, од 03.12.1992. године; Записник о саслушању свједока Дувњак Милице, Основни суд у Бањој Луци, број: Кри 316, од 25.09.1995. године; Записник о саслушању свједока Дувњак Мирка, Основни суд у Бањој Луци, број: Кри 316, од 25.09.1995. године.

⁵ Мутић, Р. (2011), *Читуља за Купрес*, документарни филм, Савез логораша Републике Српске.

Преживјели свједоци злочина у Доњем Маловану

Мара Дувњак је у овом нападу изгубила сина и мужа. Рекла је да је напад кренуо из правца исјечене шуме, а да су у њему учествовали дојучерашње комшије Хрвати. Мјештани нису ни знали шта се дешава док није запуцало, а тад јој је погинуо син јединац. Хрвати су похватили све сељане и одвели их у логоре, прво у Шуицу, затим у Дувно.⁶

Жртве

Према подацима Републичког центра за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица у нападу на Доњи Малован 3. априла 1992. године смртно је страдало 11 цивилних лица српске националности.

Најстарија жртва је имала 85 година, а најмлађа 25 година.

Преглед смртно страдалих српских цивила у Доњем Маловану приказан је у следећој табели.

Табела Смртно страдали српски цивили у Доњем Маловану 3. априла 1992. године

РБ	ID ⁷	Презиме	Име оца	Име	Година рођења	Датум страдања	Напомена
1.	418	Дувњак	Аћим	Владо	1907.	3.4.1992.	
2.	339	Дувњак	Драгун	Даринка	1935.	3.4.1992.	
3.	814	Дувњак	Симо	Душан	1967.	3.4.1992.	
4.	46413	Дувњак	Лука	Маринко	1922.	3.4.1992.	
5.	27040	Дувњак	Владо	Милан	1936.	3.4.1992.	
6.	366	Дувњак	Митар	Милош	1925.	3.4.1992.	
7.	583	Дувњак	Дане	Митар	1940.	3.4.1992.	Ликвидиран након рањавања

⁶ Исто.

⁷ ID представља број под којим се жртва налази у електронској бази Републичког центра за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица.

РБ	ID ⁷	Презиме	Име оца	Име	Година рођења	Датум страдања	Напомена
8.	388	Дувњак	Милош	Митар	1967.	3.4.1992.	
9.	348	Дувњак	Симо	Светозар	1962.	3.4.1992.	
10.	17237	Канлић	Петар	Нико	1956.	3.4.1992.	
11.	26126	Максимовић	Јово	Живко	1966.	3.4.1992.	

Према подацима Центра у току напада су рањена три српска цивила, а који су након рањавања одведени у логоре. Ова лица су наведена у следећој табели.

Табела Рањени српски цивили у Доњем Маловану 3. априла 1992. године

РБ	ID ⁸	Презиме	Име оца	Име	Година рођења	Датум страдања	Напомена
1.	45153	Дувњак		Љубица	1907.	3.4.1992.	Рањена приликом напада на Д. Малован, а потом заточена у логорима у Ливну, Дувну и Сплиту
2.	8571	Дувњак	Божо	Мирко	1930.	3.4.1992.	Рањен приликом напада на Д. Малован, а потом заточен у логорима у Ливну, Сплиту – „Лора“ и Љубушком
3.	52139	Дувњак	Милош	Стана	1965.	3.4.1992.	Рањена приликом напада на Д. Малован, а потом заточена у логору у Дувну

⁸ Исто.

Приликом овог напада заробљен је већи број српских цивила који су одведени и заточени у логоре у Ливну, Дувну, Сплиту и другим мјестима, гдје се неким од њих губи сваки траг, а неки су умрли од посљедица тортуре у логору. Ова лица су наведена у сљедећој табели.

Табела Лица која су заробљена у Доњем Маловану 3. априла 1992. године, а која су нестала или страдала у једном од логора

РБ	ID ⁹	Презиме	Име оца	Име	Година рођења	Датум страдања	Напомена
1.	26953	Дувњак	Владо	Мирко	1934.	3.1.1993.	Заточен у логорима у Купресу, Ливну и Дувну, преминуо након размјене од посљедица тортуре
2.	9653	Дувњак	Саво	Никола	1957.	3.4.1992.	Заточен у логорима у Ливну, Дувну и Сплиту
3.	1205	Марић	Раде	Ђорђе	1932.	3.4.1992.	Заточен у логорима у Ливну, Сплиту – „Лора“, Задру и Дувну
4.	9705	Шебез	Симо	Тривко	1942.	16.1.1997.	Заточен у логорима у Купресу, Ливну, Дувну, Сплиту – „Лора“, Задру и Љубушком, преминуо након размјене од посљедица тортуре

ЗЛОЧИНИ У КУПРЕСУ ОД 4. ДО 10. АПРИЛА 1992. ГОДИНЕ

Након што су здружене јединице ХОС-а, ЗНГ-а и других формација 3. априла 1992. године извршиле оружани напад на Доњи Малован и на друга околна села, код мјештана Купреса, цивила који нису били униформисани нити наоружани, завладала је паника. Цивили су се већином скривали по подрумима зграда.¹⁰

Опис догађаја

Прије напада на Купрес услиједио је напад на Бегово Село. Артиљеријско-пјешадијски напад на ово село извршиле су хрватске формације 5. априла 1992. године између 15 и 16 часова. Приликом напада наношене су огромне материјалне штете на објектима гдје су били Срби, а вршено је и заробљавање српских цивила. Заробљени Срби из Беговог Села одведени су у село Оџак. Међу 20 заробљених цивила било је и стараца, а највећи број њих био је из породице Спремо. Сутрадан, у вечерњим часовима, заробљени цивили из Беговог Села пребачени су у сабирни центар у Творницу текстилне конфекције.¹¹

Одмах сутрадан, 6. априла 1992. године око 13 часова, извршен је комбиновани напад на градско насеље Купрес из правца југа на насеље Кратељ. У том нападу кориштена су оклопна возила,

⁹ Исто.

¹⁰ Кривична пријава, СЈБ Купрес, број: 28-03-230-КУ-57/92 од 03.12.1992. године.

¹¹ Кривична пријава, СЈБ Купрес, број: КУ-11/93 од 23.03.1993. године.

тенкови и самохотке, а у самом нападу учествовали су наоружани и по лицу обојени припадници ХОС-а, ЗНГ-а, „Жути мрави“ и других формација. За вријеме напада неки од цивила су убијани, а неки заробљавани. Није вршена селекција, па су заробљавани и стари и болесни, жене и инвалиди. Истог дана, између 13 и 14 часова, у насељу Кратељ заробљени су сви Срби који су затечени у својим кућама. Приликом убијања и заробљавања Срба у насељу Кратељ артиљеријским нападом, као и из оклопних возила, уништавани су објекти Срба, паљене куће и пљачкана имовина. Заробљени Срби су били присиљени да се по киши и снијегу изују и скину голи до појаса, подигну руке на врат иза главе, те да у клечећем положају проведу од 14 до 20 часова. Неки од њих су извођени на саслушавање и одмах по заробљавању започето је са мучењем саслушаваних Срба. Око 10 до 15 заробљених Срба постављено је око тенка као живи штит, те су их присилили да тенк пуне гранатама, да би затим са тим тенком уништавали српске куће и индустријске објекте. Око 20 часова заробљени Срби одведени су у сабирни центар у Творници текстилне конфекције. Ноћу, између 6. и 7. априла око четири часа, заробљени Срби су од стране дотадашњих комшија из Купреса одведени у правцу Шуице. Неки су били голи и боси, а већина њих су ударани кундацима, ногама и шакама. Водећи их према Шуици, један од заробљеника је убијен. По довођењу у Шуицу заробљени Срби везани су жицом, а потом је од њих захтијевано да се пењу на камион, тако што су морали да улазе појединачно, да стану на постављену флашу и пењу се на каросерију. Они који нису могли на тај начин да се пењу премлаћивани су. Жицом повезани заробљени мушкарци довезени су до једне гараже у село Бришник, општина Томиславград, а затим је од њих захтијевано да један по један излазе кроз групу наоружаних хрватских бојовника који су у рукама држали тољаге. Један по један заробљеник пролазио је кроз тај „коридор“, при чему су ударани тољагама. На такав начин пропуштен је сваки заробљени Србин, а нису били поштеђени ни инвалиди и старци и многи од њих су том приликом задобили тешке повреде. Након тога, стрпани су у једну тијесну гаражу, а потом су у гаражу убризгавали сузавац, што је код заробљеника изазивало кашаљ и надражај очију. За вријеме док су били затворени у гаражи, вани су чули гласове који су говорили да их треба побацати у јаму. Одатле су утворени у један камион и превезени до Сплита у логор „Лора“. Приликом доласка у „Лору“ поново су претучени, а већи број њих био је повријеђен и онесвијешћен. Натјерали су их да се построје, те су их све претресли и одузели им све што су имали код себе. Након тога, распоређени су по ћелијама, а у затвору је настављено са мучењем. Мучени су ударањем, полијевањем горивом, прикључивањем струје на удове и на друге начине. С обзиром на то да су неки од њих били тешко повријеђени, пружана им је љекарска помоћ, али прије тога им је запријеђено да не смију говорити на који начин су повријеђени. Након прегледа у болници у Сплиту враћени су у затвор у „Лору“, а један од заробљеника је умро. Срби су такође били изгладњивани и понижавани. Из „Лоре“ су на саслушавање вођени у Томиславград. Већина заробљеника вожена је и у Сплит. Након тога, пребачени су у Еминово Село у општини Томиславград. Ту је настављено с мучењем, а након тога су превезени у логор у Вргорцу.¹²

Током напада на Купрес истиче се и злочин у тзв. „Вилиним кућама“ у Купресу када је 6. априла 1992. године убијено девет цивила српске националности.¹³

¹² Кривична пријава, СЈБ Купрес, број: КУ-11/93 од 23.03.1993. године.

¹³ Извјештај ЦЈБ Бања Лука, број: 11-1/02-230-КУ-55/92 од 24.09.1992. године.

Кућа Миленка Виле у којој су мучени и убијани српски цивили

О злочинима у „Вилиним кућама“ свједочио је једини преживјели Марко Милиновић. „Нас десеторицу Срба цивила затворили су у подрум куће Миленка Виле. Ту су нас чувала тројица чувара са упереним пушкама. У 13 часова и 40 минута у подрум је ушао један припадник ХОС-а по имену Фрањо који је у руци држао снајперску пушку. Он је питао стражаре да ли је све у реду, па су одмах након тога сва четворица почела да пуцају у нас. Ја сам том приликом био погођен у лијево раме и десну шаку и пао сам. Када су испуцали рафале, стражари и тај Фрањо су отишли. Убрзо потом, у подруму се појавио неки доктор који нас је позвао да устанемо. Тада смо устали само ја и Јово Павловић, остали су лежали, били су рањени или мртви. Том приликом видео сам да су убијени одмах на лицу мјеста Момчило Шешум из Купреса, стар око 60 година, Владо Дувњак, стар око 55 година, и Недељко Каран, стар око 50 година. Рањени су били, углавном били у предјелу стомака, груди и ногу, Мирко Канлић, стар око 45 година, Предраг Баштић, стар око 22 године, Драго Шормаз, стар око 45 година, Властимир Јарчевић, стар око 40 година, и Јово Зубић, стар око 45 година. Тај доктор је нама само овлаш пружио помоћ, да би после пола сата отишао. Рањеници су јаукали од болова и ја сам им доносио воду, пошто сам једини могао да се крећем. После сат, два умро је и Предраг Баштић, а убрзо за њим и Драган Шормаз. У међувремену, Мирко Канлић ми је тражио да му дам нешто да се убије. Негдје пред мрак, Мирко је разбио порцуланску шољу из које је пио воду, узео једно парче, пресекао себи вене, након чега је убрзо умро. Остале нас одводе пред Текстилну фабрику. Ту у једном тренутку Јово Павловић покушава да побегне. Један од припадника ХОС-а пуца и убија га. Јово Зубић и

Властимир Јарчевић који су били живи кад су нас довели у круг фабрике, после су пронађени мртви, заједно са преосталом седморицом који су са мном затворени.¹⁴

Убијени цивили у „Вилиној кући“

Имајући у виду да је Југословенска народна армија у том моменту била једини међународно признати војни субјекат, ЈНА је предвођена Славком Лисицом 7. априла 1992. године ослободила Купрес и купреска села. О стању које је затечено у ослобођеном Купресу најбоље свједочи сам Славко Лисица:

„Око 20 часова (7. априла 1992. године, прим. аут.) мене обавјештавају да у неком подруму има масакрираних Срба. Већ је ту био дошао доктор задужен за асанацију бојишта, и поред мог наређења да се ништа не дира, јер је за сутра био најављен долазак екипа ТВ, новинара и хтио сам да се све те измасакриране жртве нађу на мјесту злочина, па нека то свијет види. Нека буде виђено оно што одавно, или никада, нису видјеле људске очи. Али, доктор није извршио моје наређење, или оно до њега није дошло на вријеме, купио је све те несрећнике, у неким случајевима само њихове дјелове и све то донио у Дом здравља.

Лешеви су у Дому здравља били постављени како се то обично ради. Све је то сутрадан приказала телевизија, снимци су преплавили новине. Док сам се обраћао гледаоцима телевизије и када сам разговарао са новинарима ја сам имао осјећај да се налазим у правом паклу. Чини ми се да сам тада рекао, ја не знам да ли је то објављено, да је Данте ово видио, слике његовог пакла, оне у књизи, вјероватно би биле другачије. Тада сам се јавно запитао да ли усташе желе да иду у Европу, коју су толико прижељкивали, са маљем, са камом, са ножем и пилом. Ја нећу да описујем то невиђено убијање, иживљавање над жртвама, ту острашћеност са којом је све то рађено. Зато ће бити потребно неко друго перо, нека нова мисао и ријечи у које ће се моћи вјеровати. Јер, то што сам видио својим очима, од чега су само један дио видјели

¹⁴ Мутић, Р. (2011), *Читуља за Купрес*, документарни филм, Савез логораша Републике Српске.

телевизијски гледаоци, дјеловало је шокантно, невјероватно, варварски. У анималном свијету такви призори не постоје, а ето, то су урадили они што се поносе „тисућљетном културом и еуропејством“ и њихова муслиманска братија. Поменућу тек неколико монструозних мучења последице којих је ма какво убијање било својеврсно избављење.

Нека буде запамћено за вијек-вијекова! На Купресу је, лjeta господњег 1992. године, смрт била једини спас за многе Србе.

Једном Србину са Купреса чупали су нокте, сјекли прсте, одсјекли нос, па уши, чупали зубе, пробдали га бајонетима, али не кроз виталне дијелове тијела, како би крвнички пир трајао дуже и након свега, Боже мој, након свих мука маљем му размрסקали лобању.

Његовом комшији су одсјекли сполне органе, ко зна након којих других мука, и пошто су га заклали везали му их око пререзаног врата...

Да ли треба, на крају, да кажем да су се сви ти несрећници предали без борбе, били су ненаоружани – цивили, нису пружали никакав отпор. Ишли су на вјеру са лудом надом у срцу и с лудом главом на раменима, од којих многе само неколико часова касније више нису биле ту. Биле су без суда осуђене, јер су биле српске. Показало се да су их у усташке руке предали комшије муслимани, који су им обећали да ће их, ако затреба, безбједно провести до српских територија, према Гламочу или Грахову.“¹⁵

Масакрирани српски цивил у Купресу

¹⁵ Лисица С, *Командант по потреби*, Сомбор, 1995, стр. 100-101.

Жртве

Према подацима Републичког центра за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица у нападима на Купрес у периоду од 4. до 8. априла 1992. године смртно је страдало 40 лица српске националности.

Преглед смртно страдалих Срба у Купресу од 4. до 8. априла 1992. године приказан је у следећој табели.

Табела Српске жртве у Купресу од 04-08. априла 1992. године

РБ	ID ¹⁶	Презиме	Име оца	Име	Година рођења	Датум страдања	Напомена
1.	9964	Баштић	Томислав	Предраг	1971.	7.4.1992.	Заробљен 5.4.1992. те је убијен након заробљавања
2.	153	Боснић	Недељко	Шпиро	1954.	6.4.1992.	
3.	10170	Ваван	Гојко	Илија	1950.	7.4.1992.	
4.	27120	Видић	Јово	Милорад	1965.	7.4.1992.	
5.	29793	Дакић	Остоја	Бранко	1961.	8.4.1992.	
6.	10171	Даниловић	Јово	Влајко	1952.	6.4.1992.	
7.	36	Драгољевић	Стојан	Тодор	1958.	6.4.1992.	Заробљен 5.4.1992. те је убијен након заробљавања
8.	9963	Дувњак	Драгомир	Владо	1945.	7.4.1992.	Заробљен 5.4.1992. те је убијен након заробљавања
9.	46415	Дувњак		Цветко		5.4.1992.	
10.	10172	Живанић	Вуко	Жарко	1946.	7.4.1992.	Заробљен 6.4.1992. те је убијен након заробљавања
11.	15067	Зјајић	Никола	Бранко	1929.	7.4.1992.	
12.	9961	Зубић	Ристо	Јово	1950.	7.4.1992.	Заробљен 5.4.1992. те је убијен након заробљавања
13.	28054	Јарчевић	Марко	Властимир	1956.	7.4.1992.	Заробљен 5.4.1992. те је убијен након заробљавања

¹⁶ ID представља број под којим се жртва налази у електронској бази Републичког центра за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица.

РБ	ID ¹⁶	Презиме	Име оца	Име	Година рођења	Датум страдања	Напомена
14.	37587	Јарневић	Павао	Мирко	1964.	6.4.1992.	
15.	277	Јарчевић	Трифко	Недељко	1950.	6.4.1992.	
16.	678	Канлић	Гојко	Војислав	1955.	4.4.1992.	
17.	49	Канлић	Душан	Мирко	1950.	7.4.1992.	Заробљен 5.4.1992. те је убијен након заробљавања
18.	170	Каран	Станко	Недељко	1949.	7.4.1992.	Заробљен 5.4.1992. те је убијен након заробљавања
19.	285	Керановић	Божо	Марко	1948.	6.4.1992.	
20.	401	Кнежић	Миленко	Раде	1928.	6.4.1992.	
21.	28062	Контић	Вукан	Лазо	1960.	6.4.1992.	Ликвидиран након заробљавања
22.	506	Контић	Станко	Милорад	1958.	6.4.1992.	Ликвидиран након заробљавања
23.	9879	Лугоња	Богољуб	Стево	1966.	6.4.1992.	Ликвидиран након заробљавања
24.	1304	Манојловић	Станко	Ђорђе	1955.	7.4.1992.	
25.	1271	Марић	Миленко	Станко	1949.	7.4.1992.	
26.	1334	Марковић	Милан	Драган	1969.	6.4.1992.	
27.	1238	Милишић	Миленко	Милан	1965.	6.4.1992.	
28.	44	Павловић	Владо	Јово	1951.	7.4.1992.	Заробљен 6.4.1992. те је убијен након заробљавања
29.	165	Павловић	Станко	Трифко	1957.	7.4.1992.	
30.	280	Панић	Петар	Лука	1946.	6.4.1992.	
31.	26139	Сакан	Станко	Мирко	1965.	7.4.1992.	
32.	16472	Спремо	Недељко	Симо	1929.	7.4.1992.	
33.	18358	Томшић	Љубо	Славко	1952.	6.4.1992.	

РБ	ID ¹⁶	Презиме	Име оца	Име	Година рођења	Датум страдања	Напомена
34.	27077	Ђупина	Милан	Михајло	1970.	7.4.1992.	
35.	37455	Џвијановић	Илија	Ђуро	1952.	6.4.1992.	
36.	9877	Челебић	Петар	Драго	1966.	7.4.1992.	Заробљен 6.4.1992. те је убијен након заробљавања
37.	954	Шешум	Милош	Момчило	1937.	7.4.1992.	Заробљен 5.4.1992. те је убијен након заробљавања
38.	1374	Шкобић	Петар	Ненад	1954.	7.4.1992.	
39.	26127	Шкобић	Петар	Стојан	1957.	7.4.1992.	
40.	9962	Шормаз	Јово	Драган	1952.	7.4.1992.	Заробљен 5.4.1992. те је убијен након заробљавања

Према подацима Центра, још 18 лица српске националности је убијено, преминуло или нестало након самог напада на Купрес у априлу 1992. године.

Преглед ових података дат је у следећој табели.

Табела Лица српске националности која су убијена или нестала у једном од логора у које су одведени након заробљавања у Купресу од 4-8. априла 1992. године

РБ	ID ¹⁷	Презиме	Име оца	Име	Година рођења	Датум страдања	Напомена
1.	1612	Андријашевић	Богољуб	Милорад	1959.	6.4.1992.	Логори у Купресу, Сплиту – Лора, Задру и Дувну. Нестао крајем априла 1992. у логору у Дувну
2.	943	Драгољевић	Стојан	Славко	1946.	5.4.1992.	Логори у Купресу, Дувну, Сплиту – Лора и Задру. Нестао 14.4.1992. у логору у Задру

¹⁷ Исто.

РБ	ID ¹⁷	Презиме	Име оца	Име	Година рођења	Датум страдања	Напомена
3.	27088	Дувњак	Владо	Душан	1965.	6.4.1992.	Логори у Купресу, Сплиту – Лора, Задру, Дрнишу и Дувну. Нестао 14.4.1992. у логору у Дувну
4.	9822	Зубић	Гојко	Стојан	1925.	6.4.1992.	Логори у Купресу, Дувну, Љубушком, Вргорцу, Задру и Сплиту – Лора. Преминуо од посљедица мучења у логору 9.6.1992. након размјене
5.	9978	Канлић	Јово	Спасоја	1957.	6.4.1992.	Логори у Купресу, Дувну, Сплиту – Лора и Задру. Нестао 14.4.1992. у логору у Задру
6.	9654	Лугоња	Богољуб	Ратко	1962.	6.4.1992.	Логори у Купресу, Дувну, Сплиту – Лора, Задру, Дрнишу и Прозору. Нестао у јуну 1992. у логору у Прозору
7.	745	Марић	Остоја	Јово	1943.	6.4.1992.	Логори у Купресу, Дувну, Сплиту – Лора и Задру. Нестао 14.4.1992. у логору у Задру
8.	1031	Машић	Миле	Драган	1960.	5.4.1992.	Логори у Купресу, Сплиту – Лора, Задру, Дрнишу и Дувну. Нестао 14.4.1992. у логору у Дувну
9.	1172	Машић	Манојло	Марко	1951.	5.4.1992.	Логори у Купресу, Сплиту – Лора, Задру, Дрнишу и Дувну. Нестао 14.4.1992. у логору у Дувну
10.	1084	Машић	Миле	Миливој	1954.	5.4.1992.	Логори у Купресу, Сплиту – Лора, Задру, Дрнишу и Дувну. Нестао 14.4.1992. у логору у Дувну

РБ	ID ¹⁷	Презиме	Име оца	Име	Година рођења	Датум страдања	Напомена
11.	1129	Машић	Манојло	Радован	1952.	5.4.1992.	Логори у Купресу, Сплиту – Лора, Задру, Дрнишу и Дувну. Нестао 14.4.1992. у логору у Дувну
12.	891	Милић	Никола	Љупко	1941.	6.4.1992.	Логори у Купресу, Сплиту – Лора, Задру, Дрнишу и Дувну. Нестао 14.4.1992. у логору у Дувну
13.	819	Милић	Никола	Ратко	1938.	6.4.1992.	Логори у Купресу, Сплиту – Лора, Задру, Дрнишу и Дувну. Нестао 14.4.1992. у логору у Дувну
14.	28919	Милишић	Стево	Душан	1959.	6.4.1992.	Логори у Купресу, Дувну, Сплиту – Лора и Задру. Нестао 14.4.1992. у логору у Задру
15.	962	Никић	Шпиро	Душан	1951.	6.4.1992.	Логори у Купресу, Дувну, Сплиту – Лора и Задру. Нестао 14.4.1992. у логору у Задру
16.	53	Спремо	Војко	Миле	1945.	5.4.1992.	Логори у Купресу, Дувну, Сплиту – Лора, Задру, Дрнишу и Вргорцу. Убијен 23.4.1992. у логору у Вргорцу
17.	10037	Спремо	Славко	Петар	1945.	5.4.1992.	Логори у Купресу, Дувну и Сплиту – Лора. Преминуо од посљедица мучења у логору Лора 18.4.1992.
18.	941	Чивчић	Стојан	Мирко	1962.	6.4.1992.	Логори у Купресу, Дувну, Сплиту – Лора и Задру. Нестао 14.4.1992. у логору у Задру

Треба додати и да је Милиновић (Пере) Марко, рођен 1952. године, заробљен приликом напада на Купрес 6. априла 1992. године, те је рањен приликом бјекства из логора.

НАПАДИ НА СРПСКА СЕЛА РИЛИЋИ, ЗАНАГЛИНА И БОТУН

Поред злочина који су хрватско-муслиманске јединице починиле у Доњем Маловану и Купресу, истичу се и још неколико злочина који су почињени и у другим српским селима, а након што је град Купрес и већина околних села враћена под српску контролу.

Српска села која су највише страдала током априла 1992. године

Злочин у селу Рилић

Рилић је мјесто у општини Купрес. Укупна површина насеља износи 20,65 km². Према попису становништва из 1991. године у Рилићу је живјело 200 становника и сви су били Срби, док према попису становништва из 2013. године у Рилићу живи 17 становника, а националну структуру становништва чине: Срби 12 (70,6%) и Бошњаци пет (29,4%).

Напад на српске село Рилић изведен је 7. априла 1992. године из правца села Кукавице у коме је живјело искључиво хрватско и муслиманско становништво. У нападу су убијени ненаоружани и неуниформисани цивили који су се крили у кући Саве Рудића, а убијени су у тренутку кад су из куће покушали да побјегну у оближњу шуму. Посебно звјерско било је убиство Нике Малеша коме је одсјечена глава која је касније пронађена у близини трупа.¹⁸

Према подацима Центра, у нападу на село Рилић 7. априла 1992. године смртно су страдала три лица српске националности.

¹⁸ Геноцид над српским становништвом Купреса извршен од стране Војске Републике Хрватске у периоду од 03.04-15.05.1992. године, МКСЈ број 03422630-03422647.

Преглед ових лица приказан је у сљедећој табели.

*Табела Убијена лица српске националности приликом напада на село Рилић
7. априла 1992. године*

РБ	ID ¹⁹	Презиме	Име оца	Име	Година рођења	Датум страдања	Напомена
1.	40800	Малеш	Божо	Нико	1931.	7.4.1992.	
2.	16428	Рудић	Љубомир	Борислав	1941.	7.4.1992.	
3.	510	Соро	Ђуро	Душан	1934.	7.4.1992.	

Злочин у селу Занаглина

Занаглина је мјесто у општини Купрес укупне површине 23,73 km². Према попису становништва из 1991. године у Занаглини је живјело 66 становника и сви су били Срби, док према попису становништва из 2013. године у Занаглини нема ниједног становника.

Напад на село Занаглина извршен је 9. априла 1992. године око 13 часова, из правца села Шујице. Напад је извршило око 20 униформисаних и наоружаних лица које је предводио један Хрват из сусједног села и којем је већ од раније било познато да се у селу налазе ненаоружани и немоћни старци, жене и дјеца. Приликом напада рафалном паљбом из пјешадијског оружја убијено је четири лица српске националности у поодмаклој животној доби. Након убиства српских цивила, паљене су куће, а кад је из правца језера Турјача на нападача отворена ватра од стране Војске Републике Српске мушка српска дјеца, која су затечена у селу, злоупотријебљена су на тај начин што су коришћени као живи штит приликом повлачења нападача из села, а којом приликом је рањен глумонијери Марић (Недељко) Душан из Занаглине.²⁰

Према подацима Центра у нападу на село Занаглина 9. априла 1992. године смртно су страдала четири лица српске националности, док је једно лице рањено.

¹⁹ ID представља број под којим се жртва налази у електронској бази Републичког центра за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица.

²⁰ Геноцид над српским становништвом Купреса извршен од стране Војске Републике Хрватске у периоду од 03.04-15.05.1992. године, МКСЈ број 03422630-03422647.

Преглед смртно страдалих лица приказан је у следећој табели.

*Табела Убијена лица српске националности приликом напада на село Занаглина
9. априла 1992. године*

РБ	ID ²¹	Презиме	Име оца	Име	Година рођења	Датум страдања	Напомена
1.	1426	Марић	Јово	Спасоја	1930.	9.4.1992.	
2.	600	Соро	Митар	Петар	1914.	9.4.1992.	Убијен након заробљавања
3.	756	Спремо	Бранко	Милорад	1936.	9.4.1992.	
4.	682	Спремо	Стјепан	Страхило	1910.	9.4.1992.	Убијен након заробљавања

Злочин у селу Ботун

Ботун је мјесто у општини Купрес. Укупна површина насеља износи 5,11 km². Према попису становништва из 1991. године у Ботуну је живјело 72 становника, националну структуру становништва су чинили: Срби 39 (54,2%), Хрвати 32 (44,4%) и остали један (1,4%). Према попису становништва из 2013. године у Ботуну живи 27 становника, националну структуру становништва чине Хрвати 23 (85,2%) и Бошњаци четири (14,8%).

Оружани напад на село Ботун извршен је 10. априла 1992. године око осам часова, а том приликом нападачи су, након што су дошли до куће Спремо Стојка, насилно отворили подрумска врата, активирали и у подрум куће убацили ручну бомбу од чије експлозије су убијене двије жене. Након тога су запалили кућу и оставили лешеве убијених заједно са кућом. Истовремено је убијен и још један српски цивил који је у тренутку избијања пожара искочио с тавана куће, те је ухваћен и злостављан, а након тога убијен.²²

Према подацима Центра у нападу на село Ботун 10. априла 1992. године смртно су страдала три лица српске националности.

²¹ ID представља број под којим се жртва налази у електронској бази Републичког центра за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица.

²² Геноцид над српским становништвом Купреса извршен од стране Војске Републике Хрватске у периоду од 03.04-15.05.1992. године, МКСЈ број 03422630-03422647.

Преглед ових лица приказан је у сљедећој табели.

*Табела Убијена лица српске националности приликом напада на село Ботун
10. априла 1992. године*

РБ	ID ²³	Презиме	Име оца	Име	Година рођења	Датум страдања	Напомена
1.	289	Спремо	Илија	Анђа	1935.	10.4.1992.	
2.	405	Спремо	Мирко	Бранислав	1950.	10.4.1992.	
3.	174	Спремо	Јово	Савица	1920.	10.4.1992.	

НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ВОЈНЕ ФОРМАЦИЈЕ КОЈЕ СУ УЧЕСТВОВАЛЕ У НАПАДУ

Припреме за оружани сукоб на територији Купреса Хрвати су започели већ у септембру 1991. године оснивањем Кризног штаба, из којег је након мјесец издвојен Оперативни штаб Територијалне одбране који је радио у тајности све до избијања ратних сукоба.

У децембру 1991. године настаје „Купрешка бојна“, касније ће се показати као главна војна формација у рејону Купреса, која је организована по територијалном принципу и коју су попуњавали добровољци из хрватских општина. Бројала је 569 војника.

Надап на село Доњи Малован 3. априла 1992. године у раним јутарњим часовима предводила је управо домицилна „Купрешка бојна“ којој су подршку пружале паравојне формације ХВО-а, ХОС-а и Збора народне гарде у којима је био велики број хрватских територијалаца који су врло добро познавали своје комшије Србе.

Велику улогу у злочину над српским цивилима и војницима на подручју Купреса имала је 13. бојна ХОС-а „Јуре Витез Францетић“, формирана као војна јединица састављена већином од хрватских добровољаца из Томиславграда. Командант јединице био је Иван Мамић Ићола.

Већ 4. априла 1992. године овим јединицама се придружује бојна „Зрински“, елитна јединица за посебне намјене Војске Републике Хрватске која, у садејству са осталим хрватским снагама, учествује у „чишћењу“ простора на потезу Доњи Малован – Чајуша²⁴. Ова јединица је формирана од припадника Јединице за посебне намјене МУП РХ и припадника Антитерористичке јединице МУП РХ из Лучког. Командант јединице био је Миљенко Филиповић који се у Хрватску вратио 1990. године како би стечено знање у „Легији странаца“ искористио за обуку хрватских војника.

У најжешћим борбама у Купресу које су вођене 6. јуна 1992. године, поред побројаних јединица, учествовале су и бригада „Петар Крешимир IV“ из Ливна, 106. осјечка бригада, 101. студентска

²³ ID представља број под којим се жртва налази у електронској бази Републичког центра за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица.

²⁴ Жуљ Т. (2016), Бојна Зрински, *Војна повијест*, јун.

бригада ЗНГ РХ, јединица „Жути мрави“ из 204. вуковарске бригаде, 126. бригада ХВ, бојна „Франкопан“, као и по једна чета из Посушја, Груд, Љубушког, Бугојна и Ускопља²⁵.

Припадници јединице Бојна „Франкопан“ која је учествовала у злочинима у Купресу

О тачном бројном стању непријатељских снага јако је тешко говорити са сигурношћу. Првенствено, јер ни дан данас није дефинитивно које су све јединице учествовале у борбама на Купрешкој висоравни, а многе од њих су чак и за вријеме борби мијењале свој формацијски састав, зону одговорности и адресу подређености.

Према неким документима, процјена је да су војне и паравојне снаге које су се бориле на хрватској страни бројале око 5.000 људи.

ПРАВОСУДНИ ПРОЦЕСИ

Иако је МУП Републике Српске поднио већи број кривичних пријава и извјештаја о почињеном кривичном дјелу за злочине над Србима у општини Купрес у априлу 1992. године ни до дан данас није подигнута ниједна оптужница како пред Судом БиХ, тако и пред ентитетским судовима.

²⁵ Маријан Д. (2000), Борбе за Купрес у травњу 1992, *Полемос* 3.